

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Факультет історії та філософії

Кафедра археології та етнології України

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: **«Етнокультурні процеси у країнах Магрибу»**

«Ethno-cultural processes in the Maghreb countries»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 032 Історія та археологія
Бондаренко Олена Русланівна

Керівник д.і.н., доц. Прігарін О.А. _____

Рецензент к.і.н. Ганчев О.І.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ____ від _____ 2020 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Сминтина О.В.
(прізвище, ініціали)

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № ____ від _____ 2020 р.

Оцінка _____/_____/_____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

Гребцова І.С.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Історіографія.....	5
Розділ 2. Арабське завоювання.....	11
Розділ 3. Сільське господарство та промисловість.....	20
Розділ 4. Поселення та міста.....	35
4.1. Вплив географічних та природно-кліматичних умов на формування середовища проживання.....	40
4.2. Культура ісламу як чинник розвитку архітектурно-містобудівної структури.....	45
Розділ 5. Робітничий рух, політичні та економічні процеси.....	50
Висновки.....	56
Список джерел та літератури.....	59

ВСТУП

Встановлення актуальності теми роботи. Історія Африки ще мало вивчена. Письмові джерела, що дозволяють розкрити далеке минуле цього материка, висвітлюють історію лише Північної і Північно-Східної Африки. Етнографія визначає етноси, як дуже складні соціально-біологічні міжпоколінні людські спільноти, які можуть існувати й функціонувати цілком самостійно навіть в умовах певної територіальної, історико-культурної та політичної ізоляції. Вивчення етнічного складу етносів, їх природних ареалів, етносоціологічне і етнодемографічне дослідження складу населення світу є нагальною потребою сучасності. Комплексний підхід у вивченні етногенезу різноманітних народів допомагає більш поглиблено вирішувати проблематику своєї власної етнічної ідентичності. Вивчення подальших етапів етнічної історії окремо узятого народу допомагає простежувати тенденції й напрями розвитку людства. Вивчення культури «іншого», а головним чином народної (традиційно-побутової) культури дає можливість узагальнити і визначити тенденції розвитку сучасної культури, вирішити проблеми етнічної специфіки культури, зазначити традиції і новації в культурі.

Таким чином, все вище перераховане робить цю розвідку актуальною.

Мета роботи. Сформувати відповідні сучасному рівню етнографічні уявлення про країни Північної Африки. Розкрити знання про різноманіття, відмінності й особливості господарсько-культурних груп, релігій, вірувань і мов. Ознайомитися з особливостями протікання етнокультурного і етнічного процесу.

Завдання роботи. Сформувати загальнокультурний та історичний погляд на сутність етносу та процеси етногенезу, обґрунтувати сучасні економічні і торгівельні угоди у системі економічного розвитку. Сформулювати висновки.

Об'єктом дослідження даної курсової роботи є етнографічне дослідження в цілому.

Предметом дослідження – є північні країни та народи Африки.

Встановлення хронологічних меж дослідження. Історія Північної Африки, тобто нинішніх Тунісу, Алжиру і від частини Марокко, відома нам – починаючи з III ст. до н.е. – до сучасності.

Визначення дослідницької методики. Для досягнення мети і поставлених завдань в дослідженні використовувалися різні методи, які допомагають значно розширити і поглибити вивчення даної теми. У дипломній роботі використано: історико-порівняльний метод, для порівняння процесу розбудови міст у різні періоди; картографічний, для розгляду і узагальнення планів народів Північної Африки того періоду; логічний; аналізу і синтезу; метод класифікації; хронологічний та ретроспективний методи. Крім письмових джерел, є дані археології, етнографії і лінгвістики, а для найдавніших епох розвитку людини – палеоантропологів та археології. Сукупність усіх цих джерел дає можливість відновити в загальних рисах історію розвитку країн та народів Африки. Матеріали, якими володіє наука, дозволяють стверджувати, що народи Африки пройшли тривалий історичний шлях, створили власну своєрідну культуру і внесли свій внесок у світову скарбницю культури.

Обґрунтування структури роботи. Перший розділ я присвятила огляду джерел та літератури з теми дослідження. У другому – дослідила та проаналізувала як арабське завоювання вплинуло на етнічний склад населення та взагалі культуру і її подальший розвиток народів Північної Африки та порівнювала різноманіття, відмінності й особливості господарсько-культурних груп. В третьому розділі розповідається про сільське господарство, промисловість, транспорт, знаряддя праці та соціально-політичні структури і економічні процеси. В четвертому – про поселення і міста та як культура ісламу вплинула на розвиток архітектурно-містобудівної структури. В п'ятому розділі розглядаються проблеми робітничих класів, расова дискримінація і політичні, економічні та релігійні процеси.

ВИСНОВКИ

Магриб – батьківщина оригінальних культур.

Протягом тривалого часу народи країн Магрибу, особливо бербери, вели вперту боротьбу з численними загарбниками, відстоюючи свої політичні, економічні та культурні інтереси. Набуття статусу незалежних держав відкрило нові перспективи розвитку країнам і націям Магрибу.

Африканське населення складається з багатьох націй, народностей і племен. Їх сучасне розміщення етнічним складом на африканському континенті – результат складної етнічної історії, про яку відомо поки ще дуже мало. Основні етапи її пов'язані, по-перше, з багаторазовими пересуваннями в Тропічній Африці корінних, переважно негроїдних народів (найбільш значним з цих пересувань було поступове проникнення в першому тисячолітті н.е. народів банту в Східну і Південну Африку), по-друге, з переселенням в VII – XI ст. до Північної Африки арабів з Азії та процесом арабізації місцевих бербероязичних народів, по-третє, з європейською колонізацією і колоніальними захопленнями.

Культура населення прибережних районів цієї частини Африки в період неоліту була вже набагато вище культури племен, що жили у внутрішній частині країни. Культура неолітичного Єгипту, на думку більшості археологів, носить типово африканський характер. Це підтверджується тим, що види культурних рослин, зерна які були виявлені в ході розкопок, відрізняються від передньоазіатських.

Сучасні африканські народи знаходяться на різних щаблях соціально-економічного розвитку і на різних стадіях освіти етнічних спільнот. Більшість з них ще не склалося в нації, і в цьому насамперед винна колоніальна система, яка всіляко гальмувала економічний, культурний і національний розвиток африканських народів. Захисники колоніалізму витратили чимало зусиль, щоб довести, що африканські народи ще «не готові» до самостійного життя, що в

Африці панує «етнічний хаос» і надзвичайна етнічна роздробленість і що з цим пов'язана відсталість африканського населення. Дійсно, етнічний склад населення Африки складний. Однак за уявною строкатістю етнічних найменувань часто вже ховаються великі етнічні спільності. Йде інтенсивний процес злиття і змішання дрібних етнічних груп. Проникнення капіталізму в колоніальне село і розвиток капіталістичних форм господарства, широке поширення високотоварних плантаційних культур, зростання гірничодобувної промисловості і збільшення міського населення, сезонні пересування великих мас робітників у пошуках заробітку - все це супроводжується руйнуванням натурального господарства та пов'язаних з ним первіснообщинних і патріархально-феодальних порядків. Стираються племінні відмінності, формуються загальні літературні мови, зростає національна самосвідомість. У могутньому визвольному русі проти ганебної колоніальної системи зливаються в єдине ціле розрізнені племена і народності. Йде процес утворення великих народностей і націй.

У переважній більшості африканських країн статистичні дані про чисельність корінного африканського населення по адміністративних районах і навіть у цілому по країні наводяться в офіційних виданнях без урахування національної та племінної приналежності. Лише за дуже небагатьма країнами є статистичні дані, що характеризують етнічний склад населення.

Кінець дев'яностих років минулого століття знаменувався зростанням інтересу країн, що входять до Магрибу до своїх партнерів з Півдня від Сахари, що пов'язано як з поступовим відновленням перспектив їхнього економічного зростання, так і з посиленням конкуренції на ринках традиційних європейських партнерів. Більше того, країни застосовують цілком відмінні стратегії посилення економічної присутності в регіоні, що пояснюється як комплексом політичних чинників, так і місцем, яке посідає їхній приватний сектор. Так, Алжир поступово відмовляється від широкого розвитку державного сектору на користь приватного, намагаючись, водночас, окрім поглиблення торговельних

потоків, концентруватись на прив'язці до двох чи не найважливіших осередків – енергетичного та інфраструктурного. Аналіз програм регіонального розвитку, представлених на економічних самітах, свідчить, що лєвова частка проектів – до 2/3 від їх загальної кількості – належить до об'єктів інфраструктури, енергетики, промисловості, видобутку і переробки нафти, розвитку людського потенціалу і охорони довкілля.

Як показує історія, завоювання Північної Африки не змінило істотно складу населення. Вважають, що в VII ст. н. е., коли Північна Африка була завойована арабами, загальна чисельність її населення становила близько 10 млн. Нинішні «араби» - це корінні жителі Північної Африки, бербери (в минулому лівійці), що прийняли арабську мову та арабську культуру.

Арабські країни, рівень реальної економічної інтеграції яких залишається надто слабким, аби позиціонувати себе як дієвого регіонального актора, постійно зазнають тиску з боку глобальної ринкової економіки. Остання, висловлюючи інтереси, передусім, розвинених країн, диктує правила економічної політики арабських країн, маніпулюючи їхніми конфліктами інтересів. На сучасному етапі розвитку світового господарства тенденції до регіоналізації у формі політичного й економічного співробітництва, взаємодії і партнерства у сфері забезпечення сталого економічного розвитку та міжнародної безпеки перетворюються у глобальне явище. Міжнародні регіональні організації як одна з форм інтеграції створюють необхідні передумови для включення держав у локальні і глобальні економічні процеси. Одним із центрів інтеграційного розвитку арабських країн став північноафриканський субрегіон, де був створений Союз Арабського Магрибу (САМ), до складу якого входять Алжир, Лівія, Марокко, Мавританія й Туніс, що вивело на якісно новий рівень відносини між цими державами зокрема та провідними економічними центрами світового господарства в цілому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Африканский этнографический сборник. М. : Ленинград. 1966, Т.6. 200 с.
2. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід. Навч. посіб., за ред. В. І. Головченко, В. А. Рубель. К.: Либідь, 2010. 520 с.
3. Гаудио А. Цивилизация Сахары: Десять тысячелетий истории, культуры и торговли. Москва: Наука, 1985. 208 с.
4. Гірничий енциклопедичний словник: у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. Донецьк: Східний видавничий дім, 2004. Т. 3. 752 с.
5. Жюльен Ш.-Андре. История Северной Африки: В 2-х т. – Т.2: Тунис. Алжир. Марокко. От арабских завоеваний до 1830 г.; пер. с фр. М.Е. Аничковой. Москва: Изд-во иностранной литературы, 1961. 423 с.
6. Егоров С. Б. Этническая идентичность на пограничье культур. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. 174 с.
7. Кирей Н. И. Этнография народов Африки: учебное пособие. Краснодар, 1983. 110 с.
8. Кочакова Н. Б. Рождение африканской цивилизации. Ифе, Ойо, Бенин, Дагомея. Москва: Наука. ГРВЛ, 1986. 304 с.
9. Ланда Р. Г. Парадоксы цивилизационных мутаций: алжирское общество на рубеже веков // Восточный мир: опыты общественной трансформации: Сборник статей / Отв. ред. М.С. Мейер. Москва: Муравей, 2001. С. 205-245.
10. Ланда Р. Г. История Алжира. XX век. Москва: Институт востоковедения РАН, 1999. 309 с.
11. Львова Э. С. Этнография Африки. Москва: Изд-во МГУ, 1984. 246 с.
12. Маке Ж. Цивилизации Африки южнее Сахары. История. Технические навыки. Искусства. Общества / Пер. с франц. Г. А. Матвеевой; Послесл. Д. А. Ольдерогге. Москва: ГРВЛ. 1974. 168 с.
13. Матюхина Ю. А. Индустрия туризма: учебное пособие. Москва : Флинта, 2013. 340 с.

14. Морган Л. Г. Древнее общество, или Исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации. Л.: Издательство института народов Севера ЦИК СССР, 1935. 368 с.
15. Миронова В. И. Алжир: проблема берберского меньшинства // Ближний Восток и современность. Москва, 2002. Вып. 16. С. 76-84
16. Народы мира. Этнографические очерки. Народы Африки / Под ред. Д.А. Ольдерогге, И.И. Потехина. Москва: Изд-во АН СССР, 1954. 730 с.
17. Омар А. Западноевропейское политико-культурное влияние на развитие стран Магриба в новейшее время и этнокультурный фактор. Москва: Изд-во иностранной литературы, 1994. 285 с.
18. Павлущая Э. В. Проблемы национализма и их связь с авторитарными тенденциями в Магрибе // Арабские страны Западной Азии и Северной Африки. Москва, 2002. Вып. 5. С. 124-132
19. Ратцель Ф. Африка и индоафриканский круг народов. 1904. Т.3. С. 695 -715
20. Ратцель Ф. Народоведение. Т.1 СПб.: Просвещение, 1904. 822 с.
21. Сапронова М. А. «Берберский вопрос» в странах Магриба // Этносы и конфессии на Востоке: конфликты и взаимодействие / Под ред. А.В. Торкунова; сост. В.Я. Белокреницкий, М.А. Сапронова. Москва: МГИМО МИД РФ, 2005. С. 54-76
22. Сапронова М. А. Проблема политизации этнического фактора в современном Алжире // Национализм и фундаментализм на Ближнем Востоке. Москва: Астрель, 1999. С. 132-144
23. Сапронова М. А. Этнический фактор в странах Магриба (Марокко, Тунис, Алжир) // Конфликты на Востоке: Этнические и конфессиональные / Под ред. А.Д. Воскресенского. Москва: Аспект Пресс, 2008. С. 87-105
24. Сергеев М. С. Берберы Северной Африки: прошлое и настоящее. Москва: Асти-Издат, 2003. 214 с.

25. Скороход Л. И. Меньшинства и проблема идентичности в арабском мире // Арабские страны Западной Азии и Северной Африки. Москва, 2002. Вып. 5. С. 110-121
26. Следзевский И. В. Хаусанские эмираты Северной Нигерии: Хоз-во и обществ.-полит. строй / АН СССР. Ин-т Африки. Москва: Наука, 1973. 272 с.
27. Тернбул К.М. Человек в Африке. Москва: Прометей, 1981. 200 с.
28. Токарев С. А. История зарубежной этнографии. М.: Прометей, 1978. 370 с.
29. Фробениус Л. Детство человечества. Первобытная культура аборигенов Африки и Америки. Изд. 2. М. : URSS. 1910. 376 с.
30. Фридрих Е. Происхождение семьи, частной собственности и государства. По изданию: Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Издание второе. Том 21. М.: Политиздат, 1961. 621 с.